

Nr 36.

Ankom till riksdagens kansli den 30 april 1932 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Genom en den 18 mars 1932 dagtecknad proposition, nr 206, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga nedan införda förslag till

- 1) lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende;
- 2) lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ utsökningslagen; samt
- 3) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

I samband med dessa förslag har utskottet till behandling förehaft följande i anledning av propositionen väckta motioner:

inom första kammaren

nr 358 av herr *Linder*,

nr 367 av herr *Mellén m. fl.* och

nr 368 av herr *Lindhagen* samt

inom andra kammaren

nr 525 av herr *Andersson* i Falkenberg och

nr 536 av herr *Petersson* i Lerbäcksbyn *m. fl.*

Beträffande de skäl, som ligga till grund för de av Kungl. Maj:t framlagda lagförslagen, tillåter sig utskottet att hänvisa till propositionen jämte därvid fogade protokollsutdrag. Vad motionärerna hemställt återgives i det följande. I fråga om de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna.

De genom propositionen framlagda lagförslagen avse att möjliggöra, att staten efter hand övertager rättsskipningen i vissa städer. Denna fråga har, såsom föredragande departementschefen anfört, vid flera tillfällen varit föremål för övervägande.

Med skrivelse den 20 december 1922 avlämnade dåvarande docenten *Nils Herlitz* en av honom efter offentligt uppdrag verkställd utredning angående vissa spörsmål rörande städernas domstolsväsen. Däri framlade Herlitz bland an-

Historik.

*Docenten
Herlitz 1922.*

nat förslag till bestämmelser rörande vissa städers läggande under landsrätt. Enligt förslaget skulle Kungl. Maj:t, såvitt nu är i fråga, beträffande stad med högst 5,000 invånare även mot stadens bestridande kunna förordna, att rådhusrätten skulle upphöra och staden i judiciellt avseende förenas med visst tingslag, därest den ifrågavarande förändringen funnes vara ur det allmännas synpunkt gagnelig och av utredning framginge, att den särskilda rättsskipningens upphörande ej vore ägnat att för staden medföra ökad ekonomisk börda eller betydande olägenheter i rättsskipningshänseende eller i andra hänseenden. — Över Herlitz' utredning avgåvos yttranden av överståthållarämbetet och länsstyrelserna i samtliga län, efter hörande av vederbörande stadsfullmäktige och magistrater, samt av processkommissionen och svenska stadsförbundet.

Riksdagen
1924.

På grundval av den verkställda utredningen uppgjordes inom justitiedepartementet utkast till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 4 § rättegångsbalken och till lag om stads läggande under landsrätt. Sedan yttranden över förslagen avgivits av hovrätterna och justitiekanslersämbetet, blevo förslagen med vissa mindre jämkningar genom proposition, nr 125, framlagda för 1924 års riksdag.

Enligt det framlagda förslaget till lag om stads läggande under landsrätt skulle Kungl. Maj:t på framställning av stadsfullmäktige eller eljest med deras samtycke äga förordna, att rådhusrätt i stad skulle upphöra och staden läggas under landsrätt. Beträffande stad, vars folkmängd understege 4,000 personer, skulle Kungl. Maj:t, då borgmästartjänsten vore ledig, även utan stadens samtycke kunna meddela dylikt förordnande, om efter utredning och stadsfullmäktiges hörande stadens läggande under landsrätt funnes vara till gagn för rättsvården och icke för staden medföra ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet. Då borgmästartjänsten blivit ledig i stad, vars folkmängd understege 4,000 personer eller i vars rådhusrätt borgmästaren vore ensam lagfaren ledamot eller jämte borgmästaren sutte endast en sådan ledamot, skulle länsstyrelsen ofördröjligen göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t. Det skulle därefter ankomma på Kungl. Maj:ts beslut, huruvida genom länsstyrelsens försorg utredning skulle verkställas angående stadens läggande under landsrätt.

Första lagutskottet hemställde i avgivet utlåtande, nr 41, att propositionen icke måtte bifallas av riksdagen. Vid utlåtandet var fogad bland annat en reservation av herr *Pettersson* i Södertälje *m. fl.*, vilka förordade, att riksdagen måtte för sin del antaga — jämte förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 4 § rättegångsbalken — ett av reservanterna framlagt förslag till lag om stads läggande under landsrätt. Enligt detta förslag skulle Kungl. Maj:ts rätt att mot stads bestridande förordna om upphörande av den särskilda jurisdiktionen begränsas till stad, vars folkmängd understege 3,000 personer. Sådant förordnande skulle icke kunna meddelas, om stadsfullmäktige i staden med minst två tredjedels majoritet uttalat sig mot dess läggande under landsrätt. — Båda kamrarna biföllo reservationen, första kammaren med 83 röster mot 29 och andra kammaren med 132 röster mot 62. Minoriteterna röstade för utskottets hemställan.

I enlighet med riksdagens beslut utfärdades därefter den 13 juni 1924 (nr 189 och 190) lag om ändrad lydelse av 1 kap. 4 § rättegångsbalken och lag om stads läggande under landsrätt. Jämlikt sistnämnda lag må Kungl. Maj:t på framställning av stadsfullmäktige eller eljest med deras samtycke förordna, att rådhusrätt i stad skall upphöra och staden läggas under landsrätt. Be-träffande stad, vars folkmängd understiger 3,000 personer, äger Kungl. Maj:t, då borgmästartjänsten är ledig, även utan stadens samtycke meddela dylikt förordnande, om efter utredning och vederbörandes hörande stadens läggande under landsrätt finnes vara till gagn för rättsvården samt icke medföra ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för befolkningen i staden eller i den domsaga, vari staden skulle ingå. Ha stadsfullmäktige i staden med minst två tredjedels majoritet uttalat sig mot dess läggande under landsrätt, må förordnande, varom nu sagts, ej meddelas.

Då borgmästartjänsten blivit ledig i stad, vars folkmängd understiger 3,000 personer, skall länsstyrelsen därom ofördröjligen göra anmälan hos Kungl. Maj:t; och ankommer det på Kungl. Maj:t, huruvida genom länsstyrelsens försorg utredning skall verkställas angående stadens läggande under landsrätt. Sådan utredning skall särskilt avse den ifrågasatta förändringens verkningar med avseende å rättsvården och stadens ekonomiska förhållanden. För utredningens verkställande äger länsstyrelsen, där det finnes erforderligt, förordna utredningsman till sitt biträde. Närmare bestämmelser om utredningen meddelas av Kungl. Maj:t. Länsstyrelsen skall över utredningen inhämta yttrande av stadsfullmäktige och häradsrätten samt därefter insända handlingarna jämte eget utlåtande till Kungl. Maj:t.

Vid förordnande om rådhusrätts upphörande skola tillika meddelas erforderliga bestämmelser med avseende å stadens rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten ävensom de särskilda föreskrifter, till vilka stadens förening i judiciellt hänseende med visst tingslag må föranleda.

Med tillämpning av bestämmelserna i 1924 års lag har Kungälv från och med den 1 januari 1929 förlagts under landsrätt. Däremot ha framkomna förslag om avskaffande av rådhusrätterna i Nora med omkring 2,600 invånare, Trosa med omkring 800 invånare, Torshälla med omkring 1,800 invånare, Laholm med omkring 2,600 invånare och Sigtuna med omkring 1,000 invånare avvisats, då stadsfullmäktige med minst två tredjedels majoritet uttalat sig mot den föreslagna åtgärden.

Spörsmålet om statens övertagande av rättsskipningen i städerna upptogs i större sammanhang av *processkommissionen* i dess den 15 december 1926 avgivna betänkande angående rättegångsväsendets ombildning. Däri föreslogs, att den nu bestående skillnaden mellan land och stad i avseende å rättsskipningen i första instans skulle upphävas. Staten skulle ombesörja rättsskipningen även i städerna, och sambandet mellan rättsskipning och förvaltning skulle upphöra. Underrätternas domkretsar skulle kunna innefatta både landsbygd och stad eller endast landsbygd eller endast stad. Det förutsattes, att städer av viss storlek skulle bilda eget tingslag. — Över huvudgrunderna i processkommissionens förslag inhämtades yttranden från hovrätterna — efter hörande

Processkommissionen 1926.

av domhavande, rådhusrätter, överståthållarämbetet och länsstyrelserna i samtliga län, överexekutorer och magistrater — justitiekanslersämbetet samt kommerskollegium — efter hörande av vissa organisationer och sammanslutningar inom näringslivet — varjämte tillfälle lämnades de juridiska fakulteterna, föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, Sveriges advokatsamfund och svenska stadsförbundet att inkomma med yttranden. Därjämte inhämtades lagrådets utlåtande rörande betänkandets huvudgrunder.

*Ekonomi-
sakkunniga
1928.*

Rättegångsreformens ekonomiska verkningar blevo föremål för utredning genom de s. k. *ekonomisakkunniga*, vilka den 29 augusti 1928 avlämnade betänkande angående ordnande av vissa ekonomiska och organisatoriska förhållanden vid genomförande av den ifrågasatta rättegångsreformen. De sakkunniga, vilka utgingo från processkommissionens förslag att staten skulle övertaga rättsskipningen i samtliga städer, framlade bland annat förslag rörande den blivande domstols- och åklagarorganisationen. De sakkunniga behandlade även frågorna om byggande och underhåll av domstolslokaler samt om ordnande av de ekonomiska förhållandena mellan staten och städerna. Tillika berördes spörsmålet om förvaltningens ordnande i städerna efter magistratens upphörande. — Jämväl över detta förslag inhämtades utlåtanden från ett stort antal myndigheter och sammanslutningar. Sålunda hördes hovrätterna — vilka hade att inhämta yttranden från domhavande, tingshusbyggnadsskyldige, överexekutorer och rådhusrätter — överståthållarämbetet och länsstyrelserna i samtliga län — efter hörande av magistrater, stadsstyrelser och stadsfullmäktige — justitiekanslersämbetet, nedre justitierevisionen, statskontoret, riksräkenskapsverket, kommerskollegium och allmänna civilförvaltningens lönenämnd. Även föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, Sveriges advokatsamfund, svenska stadsförbundet, föreningen Sveriges landsfogdar, föreningen Sveriges landsfiskaler och föreningen Sveriges stadsfiskaler erhöilo tillfälle att inkomma med yttranden.

*Kommunal-
förvalt-
ningssak-
kunniga
1929.*

Den sist berörda frågan, nämligen om formerna för magistratsgöromålens fullgörande, behandlades av *1928 års kommunalförvaltningssakkunniga* i deras den 30 september 1929 framlagda utredning angående kommunalförvaltningens ordnande i städerna efter processreformens genomförande. Däri framlade de sakkunniga förslag till lag om stadsstyrelse jämte flera i samband därmed stående författningar. I förslagen, vilka utgingo från förutsättningen att sambandet mellan rättsskipning och förvaltning i städerna skulle upphöra, gävos regler rörande handhavandet av de kommunala och statliga förvaltningsuppgifter, som för närvarande åvila magistraterna. — Över detta betänkande avgävos yttranden av länsstyrelserna — efter hörande av magistrater, stadsstyrelser, drätselkammare och stadsfullmäktige — varjämte tillfälle bereddes svenska stadsförbundet, föreningen Sveriges stadsdomare, föreningen Sveriges stadsombudsmän och kommunalsekreterare samt svenska polisförbundet att uttala sig i ärendet.

*Riksdagen
1931.*

Genom en till 1931 års riksdag avlåten proposition, nr 80, lämnade Kungl. Maj:t riksdagen tillfälle att avgiva yttrande över vissa av chefen för justitiedepartementet, statsrådet *Gärde*, angivna huvudgrunder för en rättegångs-

reform. I dessa huvudgrunder uttalade departementschefen, att ett allmänt övertagande från statens sida av rättsskipningen i städerna icke utgjorde en nödvändig förutsättning för processreformens genomförande. Den mest betydande av de olägenheter, som för närvarande vore förenade med den särskilda stadsjurisdiktionen, syntes kunna undanröjas genom en reform av ordningen för stadsdomarnas tillsättande. Emellertid vore enligt departementschefens mening åtgärder för statens övertagande av rättsskipningen erforderliga beträffande de mindre städerna. Dessa städer borde förenas med kringliggande landsbygd till en domsaga, varvid intet hinder syntes möta mot att staden, om den vore av tillräcklig storlek, bildade eget tingslag. Vid bestämmande av var gränsen skulle dragas mellan å ena sidan de fall, då staden skulle bibehålla sin nuvarande jurisdiktion, och å andra sidan sådana, då staden skulle ingå i omgivande lantdomsaga, borde den avgörande synpunkten vara, att den kommunala rättsskipningen borde bibehållas i de städer, som genom sin folkmängd, sina ekonomiska förhållanden och andra omständigheter ägde förutsättningar att uppbära en egen rättsskipning av tillräcklig styrka. Härvid förutsattes, att städernas domstolar skulle bestå av minst tre lagfarna ledamöter. Vad angår övergången till den nya ordningen framhöll departementschefen såsom önskvärt, att åtgärder under den närmaste tiden vidtoges för att de städer, som icke kunde antagas äga förutsättningar att giva sina rådhusrätter den nyss nämnda sammansättningen, måtte läggas under landsrätt. Tillika angav departementschefen vissa riktlinjer för den lagstiftning, som i detta syfte vore påkallad.

I en med anledning av propositionen inom första kammaren väckt motion, nr 227, hemställde herr *Lindhagen* bland annat, att riksdagen ville uttala sig för att ett förstatligande av samtliga stadsdomstolar måtte genomföras samt att förslag till en ekonomisk uppgörelse måtte föreläggas riksdagen i sammanhang med det definitiva avgörandet.

Det av riksdagen för propositionens behandling tillsatta *särskilda utskottet* biträdde i sitt utlåtande, nr 1, de av departementschefen anförda synpunkterna. Utskottet anslöt sig visserligen i princip till den uppfattningen, att rättsskipningen i städerna borde helt övertagas av staten, men framhöll samtidigt, att enligt utskottets mening en dylik genomgripande förändring icke vore erforderlig i samband med den ifrågasatta rättegångsreformen. Däremot vore åtgärder för ett förstatligande av rättsskipningen påkallade i fråga om de mindre städerna. Såsom departementschefen framhållit borde dessa städer förenas med kringliggande landsbygd till en domsaga. Där det med hänsyn till stadens storlek funnes påkallat, borde staden — eventuellt tillsammans med angränsande landsbygd — kunna bilda eget tingslag inom domsagan. I samband med borttagandet av den särskilda jurisdiktionen borde utredning verkställas rörande det ekonomiska mellanhavandet mellan staten och vederbörande stad. Vid ordnande av detta mellanhavande borde som huvudregel gälla, att stad, som förlorade sin särskilda jurisdiktion, skulle befrias från de med den förutvarande domstolsorganisationen förbundna kostnaderna. Jämväl i frågan var gränsen borde dragas mellan de städer, som kunde behålla sin nuvarande jurisdiktion,

och dem, som borde bilda gemensam domsaga med kringliggande landsbygd, anslöt sig utskottet till departementschefens uppfattning. Den bestämmande synpunkten syntes sålunda böra vara, att den särskilda rättsskipningen borde bibehållas allenast i de städer, som genom sin folkmängd, sina ekonomiska förhållanden och andra omständigheter ägde förutsättningar att uppbära en egen rättsskipning av tillräcklig styrka. Vid bedömning av denna fråga finge avgörande vikt icke tillmätas den omständigheten, att stad för närvarande har eller är beredd att bestrida kostnaden för en rådhusrätt, som fyller detta anspråk. Beträffande övergången till den nya ordningen yttrade utskottet, att det syntes lämpligt, att åtgärder snarast vidtoges för att möjliggöra, att staten efter hand övertog rättsskipningen i de städer, där förutsättningar saknades för ett bibehållande av egen jurisdiktion. Slutlig ställning till de grunder, som därvid borde tillämpas, syntes kunna tagas först sedan förslag till lagstiftning i ämnet föreläge. Det kunde emellertid framhållas, att vid indragning av de särskilda stadsdomstolarna stor varsamhet borde iakttas och städernas intressen vederbörligen beaktas.

Mot utskottets yttrande i förevarande avseende anfördes i två reservationer avvikande meningar. Sålunda hemställde herr *Lindhagen* i en reservation, att riksdagen ville uttala sig för att staten framdeles borde övertaga rättsskipningen i städerna, att städer, som nu tämligen enhälligt önskade behålla sin organisation, icke mot sitt bestridande borde fräntagas densamma, samt att, om stadssamhället ansåges för litet för sårjurisdiktion, bristen helst borde avhjälpas genom att staden förenades med kringliggande landsbygd till en domstol, som finge åtnjuta fördelarna av kollegialitet och täta sammanträden. I den andra reservationen, vilken avgavs av herr *Christenson m. fl.*, uttalades, att städerna borde få bibehållas vid sin jurisdiktion i långt större omfattning än departementschefen ifrågasatt samt att ett bestämt ställningstagande till denna fråga icke syntes möjligt förrän efter närmare utredning av alla på frågan inverkan omständigheter.

Riksdagen anslöt sig till utskottets uppfattning, varefter beslutet anmäldes i skrivelse den 29 maj 1931, nr 308.

Sakkunniga
1931.

Med anledning av riksdagens beslut i denna del tillkallade chefen för justitiedepartementet, jämlikt därtill den 11 september 1931 erhållet bemyndigande, efter samråd med chefen för socialdepartementet, borgmästaren *Gustaf Ehrnberg* och kommunalborgmästaren *Harry Ljungberg* att såsom sakkunniga inom justitie- och socialdepartementen biträda med fortsatt behandling av frågan om övertagande från statens sida av rättsskipningen i vissa städer ävensom av frågan rörande de ändrade bestämmelser angående kommunalförvaltningen i stad, som av ett dylikt övertagande kunde påkallas, jämte därmed sammanhängande spörsmål. Till fullgörande av uppdraget såvitt angår förstatligandet av rättsskipningen i vissa städer avlämnade de sakkunniga med skrivelse den 27 november 1931 utkast till lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende jämte en kortfattad promemoria. Vidkommande uppdraget i övrigt avgåvo de sakkunniga samtidigt till chefen för socialdepartementet ett förberedande förslag angående magistratsbestyrelsens ombesörjande i stad utan magistrat.

Över de sakkunnigas utkast avgav styrelsen för svenska stadsförbundet efter remiss utlåtande, varjämte styrelsen för föreningen Sveriges stadsdomare inkom med yttrande i ärendet. Förstnämnda styrelse fogade vid sitt yttrande protokoll från en av stadsförbundet den 5 december 1931 anordnad konferens för överläggning rörande de sakkunnigas förslag. Vid konferensen närvaro ombud för 51 magistratsstäder. Från stadsfullmäktige i flera städer inkommo skrivelser, däri hemställdes, att städerna måtte erhålla tillfälle att yttra sig över utkastet innan dessa framlades för riksdagen.

Med anledning av de inkomna yttrandena har det av de sakkunniga framlagda utkastet till lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende inom justitiedepartementet undergått en betydande omarbetning. Tillika ha förslag utarbetats till lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ utsökningslagen samt till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad. Sedan lagrådets yttrande inhämtats över förslagen, ha dessa genom nu föreliggande proposition framlagts för riksdagen.

Genom en samtidigt avlåten proposition, nr 207, har Kungl. Maj:t förelagt riksdagen förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad, lag om kommunalborgmästare, lag om överflyttande å kommunalborgmästare av magistrat eller stadsstyrelse åliggande bestyr samt till åtskilliga i samband därmed stående författningar. Dessa förslag innebära i huvudsak följande. I samtliga städer utan magistrat skall finnas en kommunalborgmästare med uppgift dels att bistå drätselkammaren vid fullgörandet av dess åligganden dels ock att övertaga huvuddelen av de statliga uppgifter, som för närvarande åligga magistraten. Kommunalborgmästare skall ha avlagt för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov. Dock må till sådan befattning utses jämväl den som av Kungl. Maj:t på grund av annan utbildning eller ådagalagd duglighet i kommunala värv eller eljest i allmän befattning funnits skickad att inneha den befattning, varom är fråga. Kommunalborgmästare väljes av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmänna rådstugan. Förordnande å befattningen utfärdas av länsstyrelsen. Reglemente för kommunalborgmästaren skall utfärdas av Kungl. Maj:t efter därom av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan upprättat förslag. I reglementet skola bestämmelser meddelas om kommunalborgmästarens tillsättande, åligganden, avlöning, entledigande, pension och tjänsteförhållanden i övrigt. För kommunalborgmästares entledigande må ej stadgas annan grund än — förutom viss ålder och genom olycksfall eller sjukdom vållad oförmåga till tjänstgöring — att länsstyrelsen funnit skäl föreligga för bifall till framställning av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan om entledigande, så framt förslag därom väckts av drätselkammaren med minst två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster och antagits av stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan med enahanda pluralitet. De sålunda föreslagna reglerna skola tillämpas jämväl beträffande de nuvarande fögderistäderna. I dessa städer skola följaktligen stadsstyrelserna försvinna. Dock medgives för dem en övergångstid av högst fem år.

Nu föreliggande förslag.
Propositionen.

Det genom propositionen framlagda förslaget till lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende utgör i huvudsak en omarbetning av den nu gällande lagen den 13 juni 1924 om stads läggande under landsrätt. Enligt förslaget kan Kungl. Maj:t på framställning av stadsfullmäktige eller eljest med deras samtycke förordna, att rådhusrätt i stad skall upphöra och staden i judiciellt avseende förenas med domsaga. Beträffande stad, i vars rådhusrätt borgmästaren är ensam lagfaren ledamot eller jämte borgmästaren endast en ledamot finnes, som skall vara lagfaren, kan Kungl. Maj:t under vissa villkor meddela sådant förordnande även utan stadsfullmäktiges samtycke. Förordnande kan meddelas allenast då borgmästartjänsten är ledig. Vidare kräves, att ändringen med hänsyn till förhållandena i såväl staden som domsagan finnes vara till gagn för rättsskipningen, att statsverket övertager stadens förpliktelser beträffande avlöning och pension till innehavare av befattning, som genom rådhusrättens upphörande indrages, samt att ändringen icke medför ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för staden. Förordnande kan ej meddelas beträffande residensstad.

Innan förordnande meddelas om rådhusrätts upphörande, skall fullständig utredning företagas angående åtgärdens verkningar med avseende å rättsvården samt stadens förvaltning och ekonomi. Härvid skall särskilt utredas bland annat, huruvida ändring beträffande rättsskipningens ordnande i domsagan erfordras för att tillgodose stadens behov av snabb och lätt tillgänglig rättsvård samt huruvida särskild inskrivningsdomare bör förordnas för staden eller annan anordning bör vidtagas för behandling av inskrivningsärenden. Vidare bör undersökas vilken myndighet skall vara överexekutor för staden och handha de uppgifter beträffande fastighetsväsendet, som ankommit på magistraten. Utredningen skall jämväl avse hur mantalsskrivning samt debitering och uppbörd av kronoutskylder böra verkställas ävensom hur stadens förvaltning bör ordnas. Vid utredningen skall även beräknas vilka utgifter kunna uppstå för staden genom förpliktelse att bidraga till hållande av tingshus och genom inrättande av nya tjänster vid stadens förvaltning samt i vilken omfattning staden på grund av förändringen nödgas avstå från inkomst eller rättighet. Om utrednings verkställande förordnar Kungl. Maj:t. Utredningen verkställas av länsstyrelsen, som, där det finnes erforderligt, äger förordna utredningsman till sitt biträde. I utredningen äga stadsfullmäktige deltaga genom utsedda ombud. Närmare bestämmelser om utredningen meddelas av Kungl. Maj:t. Över utredningen skall länsstyrelsen inhämta yttrande av stadsfullmäktige och häradsrätten, varefter länsstyrelsen har att med eget utlåtande insända handlingarna till Kungl. Maj:t.

Då borgmästartjänsten eller tjänsten såsom lagfaren ledamot blivit ledig i stad, varom nu är fråga, skall länsstyrelsen ofördröjligen göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t. Intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnar skall med tjänstens återbesättande anstå. Vid förordnande om rådhusrätts upphörande skola tillika meddelas erforderliga bestämmelser med avseende å stadens rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten ävensom de särskilda föreskrifter, till vilka stadens förening med domsaga må föranleda.

De föreslagna ändringarna i utsökningslagen och fastighetsbildningslagen avse att möjliggöra, att i stad utan magistrat utsökningsväsendet och handhavandet av ärenden rörande avstyckning och fastighetsregistrering ordnas på annat sätt än i de nuvarande fögderistäderna. Enligt förstnämnda lagförslag erhåller Kungl. Maj:t befogenhet att i stad utan magistrat — för vilken enligt nu gällande lag befattningen såsom överexekutor tillkommer länsstyrelsen — förordna särskild överexekutor. Det har förutsatts, att dylikt förordnande skulle kunna meddelas domare med kansli i staden eller den föreslagne kommunalborgmästaren. Vidare innebär förslaget att, medan i regel i stad utan magistrat befattningen som utmätningsman tillkommer landsfiskalen, i stad, för vilken särskild överexekutor förordnats, skall finnas stadsfogde samt att jämväl i annan stad utan magistrat, där stadsfogde finnes, denne skall vara utmätningsman. I förslaget till ändring i fastighetsbildningslagen föreskrives, att den befattning med avstyckningsärenden och förandet av fastighetsregistret, som för närvarande i stad utan magistrat tillkommer länsstyrelsen, må uppdragas åt den Kungl. Maj:t därtill förordnar. Dessa uppgifter ha ansetts kunna förläggas till kommunalborgmästaren eller annan lämplig befattningshavare i staden.

I de av herr *Linder* och herr *Andersson* i Falkenberg avgivna motionerna, *Motionerna.* vilka äro likalydande, har hemställts, att förevarande proposition måtte av riksdagen avslås. Jämväl i de likalydande motionerna av herr *Mellén m. fl.* samt herr *Petersson* i Lerbäcksbyn *m. fl.* har hemställts om avslag å propositionen. Tillika har i motionerna föreslagits, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att frågan om vissa mindre städers förläggande under landsrätt och därmed sammanhängande förhållanden måtte efter vederbörande städers hörande genom Kungl. Maj:ts försorg underkastas förnyad utredning under beaktande av vissa i motionerna anförda synpunkter. Herr *Lindhagen* har i sin motion hemställt, att riksdagen ville avslå förevarande proposition samt tillika i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla, »att med ordnandet av de mindre städernas jurisdiktion, utöver vad redan har föreskrivits, bör i varje fall liksom andra frågor i rättegångsreformen anstå till det definitiva ordnandet av detsamma; börande därvid riksdagen även underrättas om regeringens avsikter med de större städernas domstolsorganisation vid tiden även för denna organisations förstatligande».

Av den ovan lämnade redogörelsen framgår, att riksdagen föregående år i sitt yttrande rörande huvudgrunderna för en rättegångsreform uttalat, att den särskilda rättsskipningen bör bibehållas allenast i de städer, som genom sin folkmängd, sina ekonomiska förhållanden och andra omständigheter äga förutsättningar att uppbära en rådhusrätt bestående av minst tre lagfarna ledamöter, samt att övriga städer böra förenas med kringliggande landsbygd till en domsaga. Därjämte har riksdagen framhållit, att åtgärder snarast böra vidtagas för att möjliggöra, att staten efter hand övertager rättsskipningen i de städer, där förutsättningar saknas för ett bibehållande av egen jurisdiktion. Med hänsyn härtill finner utskottet icke erforderligt att nu till bemötande

Utskottet.

upptaga motionärernas uttalanden, att den särskilda stadsjurisdiktionen icke för närvarande bör indragas eller att densamma bör bibehållas i större utsträckning än i propositionen förutsatts. De av motionärerna i denna del anförda synpunkterna framfördes redan vid föregående års riksdag och blevo då omsorgsfullt prövade. Någon anledning synes icke föreligga att nu frångå den av riksdagen nämnda år intagna ståndpunkten.

Ej heller ha tillräckliga skäl anförts för den uppfattningen att, innan lagstiftningsåtgärder på detta område företagas, tillfälle bör lämnas de därav berörda städerna att ånyo yttra sig i ärendet. Såsom framgår av den ovan lämnade återblicken ha städerna — även om man bortser från de utlåtanden, som avgåvos över den av Herlitz verkställda utredningen — flera gånger fått framlägga sina synpunkter rörande statens övertagande av rättsskipningen och därmed sammanhängande spörsmål. Sålunda inhämtades över processkommissionens betänkande yttranden från överexekutorer, rådhusrätter och magistrater samt svenska stadsförbundet och föreningen Sveriges stadsdomare. Över ekonomisakkunnigas förslag hördes överexekutorer och rådhusrätter, magistrater och stadsfullmäktige samt nysnämnda sammanslutningar. Beträffande den av 1928 års kommunalförvaltningssakkunniga framlagda utredningen avgåvos yttranden av magistrater, drätselkammare och stadsfullmäktige, varjämte tillfälle bereddes stadsförbundet, stadsdomarföreningen samt föreningen Sveriges stadsombudsmän och kommunalsekreterare att yttra sig i ärendet. Slutligen ha stadsförbundet och stadsdomarföreningen avgivit utlåtanden över det av 1931 års sakunniga framlagda utkastet. Det nu framförda yrkandet om städernas hörande har helt visst i många fall sin grund i en önskan att ånyo upptaga frågan huruvida ett förstatligande av de mindre städernas rättsskipning över huvud bör komma till stånd. Att i denna principfråga lämna städerna tillfälle att åter inkomma med yttranden torde emellertid så mycket mindre vara lämpligt, som dessa yttranden nu skulle komma att direkt avse riksdagens föregående år fattade beslut. Ej heller beträffande lagstiftningens närmare innehåll synes städernas hörande erforderligt. Den föreslagna lagstiftningen innebär i huvudsak endast en tillämpning av riksdagsbeslutet, och några nya synpunkter rörande lagens innehåll torde näppeligen kunna vinnas genom en remiss till städerna. För övrigt bör ihågkommas, att städernas intressen i det föreliggande förslaget omgärdats med starka garantier. Enligt detta skall nämligen, innan beslut meddelas om rådhusrättens upphörande, fullständig utredning företagas angående åtgärdens verkningar med avseende å rättsvården samt stadens förvaltning och ekonomi. I denna utredning äga stadsfullmäktige deltaga genom utsedda ombud, och över utredningen skall yttrande inhämtas från stadsfullmäktige. Varje stad kommer sålunda att kunna framföra sin mening.

Såsom skäl för yrkandet att städerna ånyo böra höras i ärendet har även anförts, att ställning till frågan om lagstiftning i ämnet icke kan tagas innan fullständig utredning föreligger rörande de kostnader för statsverket och städerna, som komma att uppstå vid rådhusrätternas indragning. En tillförlitlig dylik utredning torde emellertid icke för närvarande kunna åstadkommas. Då enligt förslaget indragningen skall äga rum efter hand i den mån borgmä-

tarbefattningarna bliva lediga och det sålunda för flertalet städer kan komma att dröja en avsevärd tid innan frågan för dem blir aktuell, är det icke möjligt att nu beräkna de ekonomiska verkningarna. Sålunda lärer det icke vara möjligt att nu bedöma kostnaderna för beredande av domstolslokaler eller för pensionering av rådhusrättens befattningshavare. En dylik allmän utredning torde för övrigt icke vara erforderlig. Vid den undersökning, som för varje stad skall äga rum innan beslut kan fattas om indragning av rådhusrätten, skall nämligen utredning verkställas rörande bland annat förändringens ekonomiska verkningar. Härvid måste hänsyn tagas till alla uppkommande kostnader. Därest av denna utredning framgår, att omläggningen är ur ekonomisk synpunkt olämplig, kan någon förändring icke komma till stånd.

Enligt utskottets mening kan det sålunda icke av sakliga skäl anses påkallat att lämna städerna tillfälle att ånyo inkomma med yttranden. Ett förnyat remissförfarande skulle endast medföra, att avgörandet av frågan om städernas rättsskipning ytterligare fördröjdes. Det synes ur allmän synpunkt lämpligt, att detta spörsmål snarast möjligt erhåller sin lösning. Utskottet anser sig sålunda böra förorda, att frågan om lagstiftning i ämnet nu upptages till prövning.

Jämväl beträffande den ifrågasatta lagstiftningens utformning kan utskottet i huvudsak ansluta sig till de i propositionen framlagda förslagen. Det föreliggande förslaget till lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende synes erbjuda full säkerhet för ett tillgodoseende av städernas berättigade intressen. Genom detsamma möjliggöres även att hänsyn tages till de olika förhållanden, som råda på skilda orter. Erinras må, att enligt förslaget beslut om stads förenande med domsaga icke får meddelas med mindre ändringen med hänsyn till förhållandena i såväl staden som domsagan finnes vara till gagn för rättsskipningen, att statsverket övertager stadens förpliktelser beträffande avlöning och pension till befattningshavare, som komma att överföras till indragningsstat, samt att ändringen icke medför ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för staden. Utskottet förutsätter, att vid tillämpning av dessa bestämmelser all hänsyn kommer att visas städernas befogade önskemål. Av särskild vikt är naturligen, att indragning av rådhusrätten icke sker, där ej rättsskipningen i staden kan ordnas på fullt tillfredsställande sätt. Beträffande de något större städerna torde sålunda böra krävas, att staden erhåller tingssammanträden minst två gånger i månaden samt i regel såväl tingsställe som domarkansli på platsen. Vid övervägande av frågan huruvida en förening av stad och domsaga skall ske bör särskilt beaktande även skänkas de utgifter, som kunna uppstå för staden genom ändringen i dess kommunalförvaltning och genom eventuellt uppkommande skyldighet att taga del i kostnaden för byggande och underhåll av tingshus.

Såsom departementschefen anfört synes det lämpligt, att möjlighet beredes att i stad utan magistrat förordna särskild överexekutor. Huruvida dylikt förordnande bör lämnas en domare i staden eller någon kommunal befattningshavare bör bliva beroende av de särskilda förhållandena i varje stad. Likaså synes det ändamålsenligt, att stadsfogde finnes i stad, beträffande vilken sär-

skild överexekutor förordnats, samt att tillfälle beredes att bibehålla stadsfogde jämväl i annan stad utan magistrat. Frågan om exekutionsväsendets ordnande bör naturligen för varje stad upptagas vid den utredning, som skall äga rum innan förordnande kan meddelas om den särskilda jurisdiktionens upphörande. Härvid bör under samverkan med de kommunala organen den anordning träffas, som finnes bäst motsvara stadens behov.

Vad slutligen angår handläggningen av ärenden rörande avstyckning samt befattningen med jordregistret finner utskottet lika med departementschefen ändamålsenligt, att dessa uppgifter i vissa städer utan magistrat kunna anföras till annan myndighet än länsstyrelsen. Det synes därför lämpligt, att möjlighet beredes att överlämna dessa göromål till den Kungl. Maj:t därtill förordnar.

I samband med de i propositionen förordade sakliga ändringarna i fastighetsbildningslagen har föreslagits en formell jämkning i nämnda lag, bestående däri att i två stadganden den föreslagne kommunalborgmästaren insatts i stället för stadsstyrelsen. Emellertid synes mellan den nu ifrågavarande lagstiftningen och de framlagda förslagen rörande kommunalborgmästare knappast föreligga sådant sakligt samband, att de böra i formellt hänseende sammanföras. Utskottet anser sig därför böra avstyrka de föreslagna formella jämkningarna. Därest förslagen beträffande kommunalborgmästare bliva upphöjda till lag, kommer på grund av bestämmelserna i lagen om överflyttande å kommunalborgmästare av magistrat eller stadsstyrelse åliggande bestyr den nye befattningshavaren att utan vidare föreskrift inträda i stället för stadsstyrelsen. Den av utskottet förordade jämkningen synes böra medföra ändringar i lagförslagets rubrik och ingress, varjämte övergångsstadgandet kan uteslutas.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen, med förklarande att ifrågavarande proposition icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Lag

om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

På framställning av stadsfullmäktige eller eljest med deras samtycke äger Konungen förordna, att rådhusrätt i stad skall upphöra och staden i judiciellt avseende förenas med domsaga.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

2 §.

Beträffande stad, i vars rådhusrätt borgmästaren är ensam lagfaren ledamot eller jämte borgmästaren endast en ledamot finnes, som skall vara lagfaren, må Konungen, när borgmästartjänsten är ledig, även utan stadsfullmäktiges samtycke meddela förordnande om rådhusrättens upphörande och stadens förenande med domsaga, såframt

1. ändringen med hänsyn till förhållandena i såväl staden som domsagan finnes vara till gagn för rättsskipningen,

2. statsverket övertager stadens förpliktelser beträffande avlöning och pension till innehavare av befattning, som genom rådhusrättens upphörande indrages, samt

3. ändringen icke medför ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för staden.

Förordnande, som nu sagts, må ej meddelas beträffande stad, där länsstyrelsen har sitt säte.

3 §.

Innan förordnande meddelas enligt 2 §, skall fullständig utredning företagas angående åtgärdens verkningar med avseende å rättsvården samt stadens förvaltning och ekonomi. Utredningen skall särskilt avse:

1. huruvida ändring beträffande rättsskipningens ordnande i domsagan erfordras för att tillgodose stadens behov av snabb och lätt tillgänglig rättsvård,

2. huruvida särskild inskrivningsdomare bör förordnas för staden eller annan anordning bör vidtagas för behandling av inskrivningsärenden,

3. vilken myndighet bör vara överexekutor för staden,

4. vilken myndighet bör handhava de uppgifter beträffande fastighetsväsendet, som ankommit på magistraten,

5. hur mantalsskrivning samt debitering och uppbörd av kronoutskylder i staden böra verkställas,

6. hur stadens förvaltning efter magistratens upphörande bör ordnas,

7. vilka utgifter kunna uppstå för staden genom förpliktelse att bidraga till hållande av tingshus och genom inrättande av nya tjänster vid stadens förvaltning, samt

8. i vilken omfattning staden nödgas avstå från inkomst eller rättighet.

Om utrednings verkställande förordnar Konungen. Utredningen verkställas av länsstyrelsen, som, där det finnes erforderligt, äger förordna utredningsman till sitt biträde. I utredningen äga stadsfullmäktige deltaga genom utsedda ombud. Närmare bestämmelser om utredningen meddelas av Konungen.

Över utredningen skall länsstyrelsen inhämta yttrande av stadsfullmäktige och häradsrätten och insända därefter handlingarna i ärendet jämte eget utlåtande till Konungen.

4 §.

Det åligger länsstyrelsen att, när borgmästartjänsten eller tjänsten såsom lagfaren ledamot av rådhusrätten blivit ledig i stad, som avses i 2 §, oför-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

dröjligen göra anmälan därom hos Konungen; och skall med tjänstens återbesättande anstå intill dess Konungen annorlunda förordnar.

5 §.

Vid förordnande om rådhusrätts upphörande skola tillika meddelas erforderliga bestämmelser med avseende å stadens rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten ävensom de särskilda föreskrifter, till vilka stadens förening med domsaga må föranleda.

6 §.

Vad i denna lag stadgas om stadsfullmäktige gäller, där sådana ej finnas, om allmän rådstuga.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1932, från och med vilken dag lagen den 13 juni 1924 (nr 190) om stads läggande under landsrätt samt cirkulären den 2 juli 1915 (nr 228) och den 7 maj 1918 (nr 299) till Konungens befallningshavande i länen angående anstånd med åtgärder för återbesättande av vissa borgmästartjänster skola upphöra att gälla.

L a g

om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ utsökningslagen.

Härigenom förordnas, att 1 och 2 §§ utsökningslagen skola, 2 §, vilket lagrum ändrats genom lag den 14 juni 1917 (nr 307), i nedan angiven del, erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Utsökningsmål upptagas och prövas av överexekutor, som är för landet Konungens befallningshavande, var inom sitt län, i Stockholm överståthållare-ämbetet, i annan stad med magistrat denna eller, där Konungen det förordnar, viss ledamot av magistraten samt i stad utan magistrat Konungens befallningshavande eller den Konungen därtill förordnar.

Är i stad utan magistrat Konungens befallningshavande överexekutor, skall staden med avseende å vad i denna lag sägs räknas till landet.

2 §.

Utmättningsman är å landet landsfiskal, var inom sitt tjänstgöringsområde, och i stad stadsfogde. Finnes stadsfogde i stad, som enligt 1 § skall räknas till landet, vare han utmättningsman för staden. Erfordras i stad mer än en stadsfogde, bestämme Konungen deras antal och omfånget för varderas befattning.

Utmättningsman har — — — förrätta utmätning.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1933.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

L a g

angående *ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.*

Härigenom förordnas, att 5 kap. 21 §, 6 kap. 4 § och 7 kap. 15 § lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad skola, 6 kap. 4 §, *vilket lagrum ändrats genom lag den 18 juni 1926 (nr 328), i nedan angiven del*, erhålla följande ändrade lydelse:

5 KAP.

21 §.

Vad om magistrat i detta kapitel sägs gälla i Stockholm för överståthållarämbetet, i stad, som lyder under landsrätt, för Konungens befallningshavande eller den Konungen därtill förordnar, samt i samhälle på landet, där bestämmelserna i kapitlet äga tillämpning, för Konungens befallningshavande.

6 KAP.

4 §.

Inom varje — — — allmän rådstuga.

Magistraten eller, i stad där magistrat ej finnes, kommunalborgmästaren åligger att, då tid, för vilken god man utsetts, går till ända eller god man eljest avgår eller behov av ökat antal gode män yppar sig, föranstalta om val ävensom att lämna uppgift å de valda gode männen till vederbörande lantmätare och mätningsman samt, i fråga om stad, som lyder under landsrätt, till ägodelningsdomaren.

7 KAP.

15 §.

Vad om magistrat i detta kapitel sägs gälla i Stockholm för överstätt-

L a g

angående *ändrad lydelse av 5 kap. 21 § och 7 kap. 15 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.*

Härigenom förordnas, att 5 kap. 21 § och 7 kap. 15 § lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad skola erhålla följande ändrade lydelse:

7 KAP.

15 §.

Vad om magistrat i detta kapitel sägs gälla i Stockholm för överstätt-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

hållarämbetet och i stad, som lyder under landsrätt, för Konungens befallningshavande eller den Konungen därtill förordnar. Konungens befallningshavande äger att erhålla nödigt bistånd av *kommunalborgmästaren*.

(Utskottets förslag.)

hållarämbetet och i stad, som lyder under landsrätt, för Konungens befallningshavande eller den Konungen därtill förordnar. Konungens befallningshavande äger att erhålla nödigt bistånd av *stadsstyrelsen*.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1933, dock skall i stad, där stadsstyrelse finnes, stadsstyrelsen fullgöra i 6 kap. 4 § omförmälda göromål samt lämna i 7 kap. 15 § avsett bistånd.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1933.

B) att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de icke kunna anses besvarade genom utskottets hemställan under A) här ovan, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 april 1932.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Åkerman, Schlyter, Bissmark, Norling*, Öhman, Jonsson i Lycksele, Forssell* och Julin*;

från andra kammaren: herrar Lindqvist i Halmstad, Nilsson i Antnäs, Lindley, Olsson i Rimforsa*, Hedlund i Östersund, Johansson i Brånalt*, Christenson* och Rudén.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Christenson*, som med instämmande av herr *Johansson* i Brånalt anfört:

»Då 1931 års riksdag i väsentliga delar anslöt sig till av Kungl. Maj:t framlagda huvudgrunder för en rättegångsreform och därmed även till den av vederbörande departementschef uttalade meningen, att städer, som icke hade tre lagfarna ledamöter i sin rådstuvurätt, borde förläggas under landsrätt, framhöll emellertid riksdagen, att i dess yttrande icke finge inläggas den innebörden, att riksdagen därmed tagit slutlig ståndpunkt till de i nämnda lagstiftningsfråga ingående spörsmålen, utan att riksdagen borde, då utarbetade förslag framlades, äga att upptaga dessa till förutsättningslös prövning. Vidare uttalade riksdagen, dels att slutlig ställning till de grunder, som borde tillämpas vid statens övertagande av rättsskipningen i de städer, där förutsättningar saknades för ett bibehållande av egen jurisdiktion, syntes kunna tagas först sedan förslag till lagstiftning i ämnet föreläge, dels ock att vid indragningen av de särskilda stadsdomstolarna stor varsamhet borde iakttagas och städernas intressen vederbörligen beaktas.

Över det förslag till principbeslut i nu förevarande avseende, som framlades vid 1931 års riksdag, hade de därav berörda städerna icke fått tillfälle yttra sig. Ej heller lämnades i propositionen någon redogörelse för städernas egen ställning till den för dem så betydelsefulla frågan om bibehållande eller avskaffande av deras jurisdiktion. Beträffande denna fråga torde yttrande icke hava inforrats från städernas fullmäktige sedan år 1923, då den Herlitz'ska utredningen var ute på remiss. Då var emellertid ej på långt när fråga om så genomgripande förändringar som det nu gäller, varjämte det var ifrågasatt, att städerna skulle hava möjlighet att genom beslut med kvalificerad majoritet i vissa fall förhindra en förläggning under landsrätt.

Det nu föreliggande lagförslaget har ej heller remitterats till städerna för yttrande, ehuru från representanter för ett stort antal städer upprepade framställningar härutinnan gjorts, varjämte även stadsförbundet i ett den 22 januari 1932 avgivet yttrande hemställt därom. Det är svårt att förstå, varför ett så rimligt krav från städernas sida som att få framföra sina särskilda synpunkter i denna fråga, vilken för dem är av så utomordentlig vikt, icke skulle kunna medgivas. Det uppskov med frågans definitiva avgörande som skulle föranledas av en remiss till städerna för yttrande kan ej vara av någon större betydelse.

De av departementschefen mot uppskov med ärendets avgörande framhållna skäl synas ej väga alltför tungt. Att nu vakanta borgmästaretjänster i fem städer skulle få hållas vakanta i ytterligare ett år kan ej innebära någon nämnvärd olägenhet. Då det är städerna själva, som så livligt önska uppskov

för att få tillfälle yttra sig, kan skälet att det för städerna är 'ett önskemål att frågan om organisation av deras rättsskipning och förvaltning ej längre förblir svävande' ej tillmätas någon vikt. För städerna är det givetvis av långt större betydelse, att dessa frågor ordnas på ett efter städernas mening tillfredsställande sätt under hänsynstagande till städernas synpunkter, än att beslut fattas skyndsamt och utan städernas hörande. Departementschefens uppfattning, att några nya synpunkter rörande lagstiftningens utformande icke torde stå att vinna genom städernas hörande delas säkerligen icke av städerna.

Det må vidare framhållas, att det här gäller att beröva städerna ett flerhundraårigt privilegium, varpå de sätta mycket stort värde. Man har tidigare ansett, att sådan åtgärd icke kunde utan grundlagsändring vidtagas mot städernas vilja. Även om uppfattningen härom nu skulle vara en annan och ett dylikt privilegium skulle kunna enligt § 114 regeringsformen upphävas genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen, synes det dock obilligt, om sådant beslut skulle fattas utan att vederbörande städer fått tillfälle yttra sig över föreliggande förslag. Av intresse i detta avseende är ett av justitiekanslersämbetet avgivet, i anledning av 1924 års förslag till lag om stads förläggande under landsrätt infortrat yttrande. Ämbetet yttrar bland annat:

'Enligt 114 § regeringsformen må där avsedda privilegier ej upphävas, med mindre Eders Kungl. Maj:t och riksdagen sammanstående sådant besluta. En dylik bestämmelse har visserligen icke i vissa andra fall ansetts hindra, att riksdagen gett Eders Kungl. Maj:t en mer eller mindre generell fullmakt att handla å statens vägnar. Fråga torde dock vara, om ett liknande förfarande bör tillämpas i förevarande fall, där, på sätt även docenten Herlitz gjort gällande, en synnerlig varsamhet är påkallad. Om riksdagen förbehålles medbestämmanderätt in casu, skulle ju ingen stad mot sin vilja definitivt berövas den egna jurisdiktionen, utan att staden dessförinnan åtnjutit förmånen av att få utveckla sina synpunkter även inför riksdagens forum.'

Även det föreliggande förslaget avser en fullmakt åt Kungl. Maj:t, ehuru det nu är fråga om en mycket vidsträcktare fullmakt än år 1924. I detta sammanhang må även åberopas ett i justitiekanslersämbetets ovannämnda yttrande återgivet uttalande av en författare på det statsrättsliga området, numera docenten H. G. F. Sundberg, vilken i sin uppsats: 'Städernas privilegier och 114 § regeringsformen' anfört följande: 'Rättskänslan kräver, att de städerna i de mest högtidliga former av Kronan tillförsäkrade rättigheterna icke utan verkligt tvingande grund och icke utan fullt vederlag av statsmakterna vidröras.'

Av vad som nu anförts torde framgå, att synnerligen goda skäl tala för att riksdagen icke tager slutlig ställning till det föreliggande lagförslaget, förrän de städer, varom fråga är, fått yttra sig i ärendet och riksdagen fått taga del av dessa yttranden.

Vad angår innehållet i det föreliggande lagförslaget må anföras följande.

Förslaget medger rätt för Kungl. Maj:t att under vissa angivna förutsättningar beträffande stad, vars rådhusrätt icke består av minst tre lagfarna

ledamöter, även utan stadsfullmäktiges medgivande förordna om rådhusrät- tens upphörande och stadens förenande med domsaga, dock att sådant för- ordnande icke må meddelas angående stad, där länsstyrelsen har sitt säte.

Såsom förutsättningar för beslut om stads förläggande under landsrätt har stadgats bland annat, att ändringen med hänsyn till förhållandena i såväl staden som domsagan finnes vara till gagn för rättsskipningen, och att änd- ringen icke medför ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för staden. Någon utredning har icke förebragts, i vad mån dessa förutsätt- ningar kunna väntas föreligga beträffande de 53 städer, som nu äro i fråga. Emellertid synes departementschefen medgiva frånvaron av åtminstone den första av ovannämnda två förutsättningar beträffande flera jämförelsevis stora, ej närmare angivna städer, vilkas förenande med angränsande dom- sagor enligt departementschefens uppfattning 'torde i flera fall under nu- varande förhållanden komma att medföra så betydande svårigheter, att de icke uppvägas av härmed förenade fördelar.'

Vad angår den andra av nämnda förutsättningar, eller att ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet icke skall uppkomma för staden innehå- ler propositionen ej heller härutinnan någon utredning beträffande ifrågava- rande städer. Att för så gott som alla dessa städer förändringen kommer att medföra olägenhet är väl uppenbart. Nu finnes tillfälle för stadens invånare att varje vecka få sina rättsliga ärenden behandlade på platsen samt att skynd- samt erhålla behövliga bevis och handlingar. Säkerligen kan det i flertalet fall icke ordnas lika förmånligt efter landsrättsförläggning. Mycket beror på hur orden 'avsevärd olägenhet' komma att tolkas. Det är väl att förmoda, att Kungl. Maj:t ej ämnar tolka dessa ord på ett sätt, som allt för mycket av- viker från vederbörande stads uppfattning. I varje fall är det otvivelaktigt, att i åtskilliga fall ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet skall uppkomma för vederbörande stad, som därför enligt förslaget skall få behålla sin jurisdiktion, såvida ej staten ekonomiskt träder emellan, vilket emellertid ej synes vara förutsatt i propositionen. Av intresse i detta sammanhang är frågan om städernas deltagande i kostnad för tingshus, vilken kostnad kan komma att uppgå till betydande belopp. Det har sålunda uppgivits, att Kung- älv, den enda stad, som enligt 1924 års lag förlagts under landsrätt, skulle hava fått vidkännas mycket stora kostnader såsom bidrag till tingshusbyggnad för den domsaga, med vilken staden i judiciellt avseende förenats.

Det må vidare erinras, att flera av de ifrågavarande städerna hava ganska betydande sjöfart, såsom exempelvis Västervik, Oskarshamn, Varberg, Hudiks- vall, Örnsköldsvik med flera. Som bekant stadgar sjölagen, att sjöförklaring och sjöförhör samt såväl tvistemål som brottmål, vilka skola bedömas efter sjölagen, skola handläggas av rådstuvurätt. För den händelse jurisdiktionen indrages i dessa städer kunna därigenom utan tvivel rätt väsentliga olägen- heter såväl för det allmänna som för enskilda uppkomma. Om bestämmelserna i sjölagen skola kvarstå, få vederbörande finna sig i att begiva sig till en kanske långt bort belägen stad med rådstuvurätt för att få ovannämnda mål och ärenden behandlade. Propositionen lämnar ingen antydning om, hur denna

fråga skall lösas. Möjligen tänker sig departementschefen, att dylika städer skola få bibehålla sin jurisdiktion.

Det måste framstå som en brist i det föreliggande förslaget, att någon utredning i ovannämnda avseenden icke framlagts. Meningen är ju, att utredning såväl härutinnan som i övrigt skall ske, innan Kungl. Maj:t meddelar förordnande om stads förläggande under landsrätt. Med hänsyn därtill, att avveckling av jurisdiktionen icke är avsedd att ske på en gång beträffande alla ifrågavarande städer utan successivt allteftersom vederbörande borgmästarejänst blir ledig, är det ju visserligen möjligt, att utredning ej nu kan förebringas i alla avseenden, men säkerligen skulle det ej möta några större hinder att genom en utredning i huvudsak få en överblick av, huru de olika städerna efter en landsrättsförläggning skulle få sina olika förhållanden ordnade. Det förefaller angeläget, att riksdagen får tillfälle taga del av en sådan utredning, innan definitivt beslut fattas i frågan. Även beträffande de ekonomiska konsekvenser, som förslagets genomförande kan komma att medföra för staten, synes utredning, i den mån sådan redan nu kan åstadkommas, böra föreläggas riksdagen före slutligt ställningstagande. Från städernas sida har med styrka gjorts gällande, att de städer, som mot sin vilja berövas sin jurisdiktion, böra fullständigt befrias från utgifter för sådana anordningar, som fylla statliga uppgifter och som på landsbygden bekostas av staten, såsom åklagareväsende samt kronouppbörds- och exekutionsväsende m. m. Av propositionen framgår ej, huru Kungl. Maj:t ställer sig till detta städernas önskemål, vars tillgodoseende givetvis skulle medföra betydande kostnader för staten.

Såsom ovan framhållits kan det med säkerhet antagas, att en hel del städer, som icke hava tre lagfarna ledamöter i sin rådstuvurätt, skola få behålla sin jurisdiktion, även om den föreslagna lagen antages. Det förefaller mindre lämpligt, att sådana städer inbegripas under en lag, beträffande vilken man redan på förhand kan veta, att den icke är tillämplig å dem. Att åter på grund av särskilda omständigheter uttryckligen från lagen undantaga vissa angivna städer, som eljest skulle hava varit att hänföra därunder, kan väl knappast vara att förorda. Riktigare synes vara att jämka på huvudregeln, att endast stad med tre lagfarna ledamöter i rådstuvurätten får behålla sin jurisdiktion. En sådan jämkning innehåller ju lagen redan beträffande residensstäderna, som helt undantagits från lagen, ehuru åtskilliga av dem icke uppfylla nämnda huvudvillkor. Lagen av år 1924 anger ett visst invånarantal, 3,000, såsom gränsen för de städer, som under vissa närmare angivna villkor skulle kunna förläggas under landsrätt, ehuru ju även mindre stad har möjlighet att hindra en sådan anordning. Det torde kunna ifrågasättas, huruvida det icke skulle vara lämpligast att gå vidare på den år 1924 inslagna vägen och låta invånarantalet i stället för antalet lagfarna ledamöter i rådstuvurätten bliva avgörande i ifrågavarande avseende. Varest i så fall gränsen borde sättas kan vara vanskligt att bestämma. I den Herlitz'ska utredningen av år 1923 uttalades härutinnan bland annat: 'En granskning av rättsstatistikens uppgifter synes giva vid handen, att, om man sätter gränsen

vid ett invånarantal av 5,000, man därmed i stort sett har lämnat städer med någorlunda omfattande göromål utom fara för att mot eget bestridande berövas sin särskilda jurisdiktion.' Om man jämför de vid den nu föreliggande propositionen fogade rättsstatistiska uppgifterna angående städer med minst 5,000 invånare, till antalet 23, med senast i tryck tillgängliga rättsstatistiska uppgifter för åren 1927—1928 för ett motsvarande antal domsagor, skall man finna, att exempelvis antalet genom slutligt utslag avgjorda civilmål genomsnittligen är avsevärt större i dessa städer än i de jämförda domsagorna. Om man vid denna jämförelse bortser från tredskovis avgjorda civilmål, huvudsakligen växelmål, vilka helt naturligt äro betydligt flera i städerna, överväger visserligen antalet civilmål i domsagorna, ehuru ej allt för mycket. I städerna tillkomma magistrats- och överexekutorsgöromålen, vilka kunna vara nog så krävande.

Riksdagen har själv framhållit, att man vid indragning av stads jurisdiktion bör framgå med stor varsamhet. Staden bekostar ju själv sin rådstuvurätt och magistrat, och det kan ej vara något statens intresse att övertaga dessa uppgifter utan verkligt tvingande skäl. Sådana skäl kunna ej anses hava förebegrats för ett övertagande av rättsskipningen i städerna i den omfattning, som föreslagits. Härom är i allt fall ytterligare utredning påkallad. Vid en sådan utredning torde böra tagas under närmare omprövning de olika förslag, som framställts i de i anledning av lagförslaget väckta motionerna.

På grund av vad som nu anförts och då det synes angeläget, att de städer, varom nu är fråga, beredas tillfälle att yttra sig i ärendet, och att frågan där- efter underkastas förnyad prövning med beaktande av ovan angivna synpunkter får jag yrka, att riksdagen i anledning av de i ämnet väckta motionerna ville

dels avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville ägna frågan om vissa städers förenande med landsbygd i judiciellt avseende och därmed sammanhängande förhållanden förnyad prövning efter vederbörande städers hörande samt därefter för riksdagen framlägga nytt förslag i ämnet.»
